

ÅMÅLS KOMMUN
www.amal.se

Biblioteksplan för Åmåls kommun

2019 – 2022

**Kommunstyrelseförvaltningen
Biblioteket
Oktober 2018**

Innehåll

Inledning.....	3
Syfte.....	4
Utvärdering	4
Styrdokument	5
Biblioteksverksamhet i Åmål	7
Folkbibliotek.....	7
Skolbibliotek	7
Bibliotek Dalsland	8
Regional biblioteksverksamhet.....	8
Nationell bibliotekssamverkan	8
Barnens bibliotek	9
Det inspirerande biblioteket.....	10
Det mångspråkiga biblioteket	11
Det digitala biblioteket.....	12
Det tillgängliga biblioteket.....	13

Inledning

2015 lämnade regeringen över ett uppdrag till Kungliga Biblioteket (KB). En nationell strategi för alla Sveriges bibliotek skall tas fram. En biblioteksstrategi för att främja samverkan och kvalitetsutveckling inom det allmänna biblioteksväsendet samt en analys av vilka utvecklingsbehov som finns för skolbiblioteken. Hösten 2017 släppte KB en delrapport där fyra ledord lyfts fram: Demokrati, tillgänglighet, utbildning och digitalisering.

I den delrapport som presenterades, "Den femte statsmakten", sammanfattar huvudredaktörerna arbetet med den nationella strategin så här:

"Utredningen om en nationell biblioteksstrategi hävdar att bibliotekens roll för att det demokratiska samtalet och en åsiktsbildning byggd på både fakta och pluralism är central. Vi vill tydliggöra detta genom att benämna biblioteken den femte statsmakten. Biblioteken är en oberoende, självständig neutral kraft som förser medborgarna med underlag och kunskaper för att fungera just som medborgare." (Den femte statsmakten s. 465)

Bibliotekens uppdrag idag är mångfacetterad och komplex. Biblioteken ska vara en demokratisk mötesplats, ett vardagsrum, en studieplats, en plats för kunskap, läsupplevelser, inspiration och rekreation. I samband med den ökade användningen av teknik har också biblioteken fått en nyckelroll för medborgares digitala delaktighet: hur informationsteknik fungerar, var information finns, förmågan att bedöma och kritisk granska information och att veta hur digital information skapas och sprids. Oavsett vilken anledning medborgare har för att besöka biblioteket, ska alla delar finnas där för alla, oberoende av ålder, etnisk tillhörighet, kön, religion, nationalitet, språk eller sociala status.

I denna plan vill vi lyfta på vilket sätt Åmåls kommun arbetar för att göra biblioteket till en inkluderande mötesplats för alla och vara en samhällets stöttepelare för demokrati, tillgänglighet, utbildning och digitalisering.

Åmåls kommuns biblioteksplan är ett politiskt, av kommunfullmäktige beslutat, styrdokument som anger riktningen för utvecklingen av biblioteksverksamheten under perioden 2019 - 2022.

Syfte

Enligt bibliotekslagen ska alla kommuner ha en politiskt antagen biblioteksplan. Den ska vara en enskild plan och inte en del av exempelvis kulturplanen. I biblioteksplanen ska all kommunal biblioteksverksamhet finnas med, likaså bör alla samarbeten på kommunal, regional och statlig nivå vara beskrivna.

Vår biblioteksplan är ett redskap för politiker och tjänstemän att på ett strukturerat sätt ta tillvara befintliga biblioteksresurser, skapa beredskap för framtidens krav och stimulera till utveckling. Biblioteksplanen ligger till grund för det arbete som sker på kommunens bibliotek och för det samarbete som sker mellan biblioteken.

Utvärdering

Uppföljning av mål ska ske kontinuerligt av bibliotekets personalgrupp under perioden. Kommunstyrelsen är ansvarig för att utvärdering och revidering sker i slutet av perioden.

Styrdokument

Till grund för arbetet med biblioteksplanen ligger

- bibliotekslagen (2013:801)
- skollagen (2010:800)
- IFLA/UNESCO:s internationella biblioteksmanifest
- regional biblioteksplan
- nationella biblioteksstrategin
- Åmåls kulturstrategi och vision
- arbete i personalgruppen på biblioteket.

Bibliotekslagen (2013:801)

I lagen anges grunden för verksamheten inom det allmänna biblioteksväsendet och vilka bibliotek som ingår i det allmänna biblioteksväsendet. Till det allmänna biblioteksväsendet räknas de kommunala folkbiblioteken, skolbiblioteken, landstingens regionala biblioteksverksamhet och statliga bibliotek som Kungliga biblioteket.

Bibliotekslagen lyfter fram

- kunskapsförmedling, fri åsiktsbildning och litteratur
- folkbibliotek för alla
- avgiftsfria lån vid folkbiblioteken
- utvidgat ansvar gentemot barn & unga, personer med funktionsnedsättning, nationella minoriteter och personer med annat modersmål än svenska.

Skollagen (2010:800)

Enligt lagen skall alla elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek. Detta gäller för både offentliga och fristående skolor.

IFLA / UNESCO:s internationella biblioteksmanifest

Fri tillgång till litteratur

Folkbibliotekets samlingar och utbud av tjänster skall inte vara föremål för någon form av ideologisk, politisk eller religiös censur och inte heller för kommersiella påtryckningar.

FN:s barnkonvention

Främst artikel 2, 13, 29, 30, 31

Nationella biblioteksstrategin

I maj 2018 presenterade Kungliga biblioteket ett utkast till nationell biblioteksstrategi. Strategin ska slutredovisas i mars 2019 och fastställas av regeringen. I utkastet som presenterats finns sex olika mål och olika åtgärder kopplade till dessa:

- *Demokrati* – Utveckla och stärka invånarnas rätt till fri åsiktsbildning genom kunskap, litteratur och bibliotek.
- *Tillgänglighet* – Göra mänsklighetens samlade kunskap tillgänglig för alla utifrån vars och ens förutsättningar och behov så att alla kan verka i samhället på egna villkor.
- *Utbildning* – Skapa en stark och sammanhållen kedja av utbildningsbibliotek från förskola till högskola.
- *Läsning* – Utveckla allas läsförståelse och inspirera till läsupplevelser.
- *Digitalisering* – Underlätta för den som söker litteratur och information på nätet att snabbt och enkelt hitta och få tag på bibliotekens samlade resurser inklusive ett digitaliserat kulturarv.
- *Infrastruktur* – Eftersträva ett effektivt och samverkande biblioteksväsende med tydlig ansvarsfördelning och kraftfulla nationella och regionala funktioner.

Regional biblioteksplan

Den regionala biblioteksplanen vilar på fyra byggstenar:

- lärande och utveckling
- läsa, förstå och uppleva
- öppenhet och tillgänglighet
- digital delaktighet.

Åmåls kulturstrategi och vision

I det kulturpolitiska programmet "Att lyfta blicken" presenteras flera olika mål som är relevanta för biblioteksverksamheten att arbeta efter:

- Främja mångfald och sträva efter jämlikhet.
- Erbjud rum för kreativ verksamhet.
- Barn och unga ska erbjudas många möjligheter till kontakt med olika kulturella uttrycksformer, både i skolan och på fritiden.
- Vårda och utveckla det offentliga rummet.
- Bevara och tillgängliggöra Åmåls historia.
- Använda kultur som ett verktyg för att förbättra och stimulera folkhälsan.
- Göra kultur tillgängligt för alla.

Åmåls kommun arbetar efter visionen "Sveriges mest gästvänliga stad". Detta gör man genom att aktivt arbeta med kommunens fyra värdeord: genuin, omtänksam, aktiv och modig.

Biblioteksverksamhet i Åmål

Folkbibliotek

Biblioteket lyder under kommunstyrelsen i Åmåls kommun. Kulturchefen är enhetschef för kulturhuset, som förutom kommunens huvudbibliotek även omfattar konsthall, arkiv och kansli.

Personalen består idag av

- 1 kultur- och bibliotekschef
- 5 bibliotekarier
- 1,5 assistenter.

Biblioteket har ett centralt läge i Åmål. Biblioteket inryms i Kulturhuset, som förutom bibliotek också rymmer konsthall och arkiv (kommunarkiv och föreningsarkiv) samt ett Europa direktkontor. Lokalerna är uppförda under 1960-talet och ombyggda under 1990-talet. 2013 infördes RFID. I samband med det byggdes entrén om för att möta behovet av nya diskar och nya apparater för in- och utlån. En ny hiss installerades 2015.

Biblioteket använder biblioteksdatasystemet Book-IT. Systemet uppgraderas och utvecklas kontinuerligt. Sedan 2012 samarbetar Dalslands kommuner i systemet Book-IT och den externa katalogen Arena (Bibliotek Dalsland). Det ger ett stort utbud av böcker och annan media som gagnar låntagarna i hela Dalsland. Det ger också möjlighet för låntagarna att hemifrån söka i bibliotekskatalogen, reservera och låna om böcker. Låntagarna kan hemifrån låna digitala medier; e-böcker, e-ljudböcker och streama av film.

Skolbibliotek

Enligt skollagen (2010:800) ska alla elever ha tillgång till skolbibliotek. Skolbiblioteken är en del av skolans pedagogiska verksamhet och är enligt skollagen rektorns ansvar. En skolbiblioteksplan finns upprättad (BUN 2015/78), barn- och utbildningsnämnden ansvarar för kommunens skolbibliotek och att planen utvärderas och revideras.

Skolbiblioteksplanen omfattar

- Rösparksskolan (åk F-3)
- Södra skolan (åk 4-6)
- Tösse skola (åk F-6)
- Fengersfors skola (åk F-3)
- Kristinebergskolan (åk 7-9)
- Karlbergsgymnasiet
- Grundsärskolan och gymnasiesärskolan.

Utöver dessa finns två friskolor; Edsleskogs friskola och Natur- & miljöskolan i kommunen. Dessa omfattas inte av Åmåls skolbiblioteksplan men ska likväl uppfylla lagen om skolbibliotek.

Bibliotek Dalsland

Bengtstors, Dals-Ed, Färgelanda, Mellerud och Åmåls folkbibliotek samarbetar på flera olika sätt under benämningen Bibliotek Dalsland. Sedan 2012 samarbetar Dalslands kommuner i biblioteksdatasystemet Book-IT och den externa katalogen Arena (Bibliotek Dalsland). Biblioteken i Dalsland delar bokbestånd med varandra, det innebär att en låntagare i någon av kommunerna har tillgång till det hela fysiska bokbeståndet i Dalsland. Utöver detta anordnas löpande nätverksträffar för samverkan av barn- och ungdomsverksamhet, katalog- och systemfrågor samt inköp.

All personal på biblioteken i Dalsland har också gemensamma utvecklingsdagar och har i och med regeringens satsning "Stärkta bibliotek" valt att tillsammans satsa på en gemensam läsbuss, IT-pedagog och digitalt kompetenslyft.

Under de senaste åren har även Bibliotek Dalsland varit närvarande i Dalslands monter med personal och programpunkter under bok- och biblioteksmässan i Göteborg.

Regional biblioteksverksamhet

Genom regionen, Kultur i Väst, tar folkbiblioteket del av fortbildningar, konferenser och får stöd i till exempel frågor gällande digital delaktighet. Regionen stöttar också med boktransporter som gör det möjligt för Bibliotek Dalsland att nyttja varandras bestånd samt fjärrlån från regionbiblioteken.

Nationell bibliotekssamverkan

Genom den nationella katalogen Libris görs fjärrlån (inlåning av medier från andra bibliotek). Åmåls bibliotek fjärrlånar också ut sina böcker till andra bibliotek. Från och med 2019 är bibliotekets bokbestånd sökbar i den nationella katalogen Libris. Via Internationella Biblioteket beställs bokdepositioner på andra språk.

Barnens bibliotek

Nuläget

Vad säger lagen

8 §

Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

Biblioteket arbetar för att nå ut med läsfrämjande insatser till så många barn (0-19 år) som möjligt i kommunen. Detta görs genom aktivt samarbete med andra aktörer och egna initiativ för att utveckla det läsfrämjande arbetet. Idag samarbetar biblioteket med BVC, familjecentralen, förskolor, skolor, Samverket och det lokala föreningslivet. Biblioteket erbjuder biblioteksvisning för alla förskoleklasser och författarbesök för åk 3 och 5. Sex olika gåvoböcker delas ut till alla barn under deras första sex år. Genom "Allas barnbarn", ett samarbete mellan biblioteket, Samverket och ABF, genomför pensionärer sagostunder på flera av kommunens förskolor. I dagsläget har Åmål nio sagoläsare som tillsammans genomför cirka 250 sagostunder per år. Önskvärt vore ett större samarbete mellan bibliotek och förskolor där långsiktiga mål ger alla förskolebarn samma möjligheter.

Södra skolan ligger geografiskt nära folkbiblioteket och det är därför naturligt att klasserna där i hög utsträckning nyttjar folkbibliotekets resurser. Folkbiblioteket och skolan behöver se över på vilka sätt samarbete kan finnas för att öka elevernas tillgång och intresse för litteratur.

Folkbibliotekets barnavdelnings bokbestånd består av fack- och skönlitteratur anpassade för olika åldrar och intressen. Barnavdelningens fysiska utformning är gjord av personalen utifrån ett användarperspektiv, önskvärt vore att få barns perspektiv på hur barnavdelningen ska utformas.

Övergripande mål

- Bibehålla och fördjupa samarbeten som finns med befintliga aktörer.
- Utveckla samarbetet mellan folk- och skolbiblioteken.
- Biblioteket ska agera för att så många barn som möjlig ska få tillgång till gratis programverksamhet.
- Ge barn och unga möjlighet att påverka utformningen av det fysiska biblioteksrummet.

Insatser under perioden

- Upprätta en läsfrämjandeplan för förskola och folkbibliotek.
- Utredda för- och nackdelar med integrerat skol- och folkbibliotek för Södra skolan och folkbiblioteket.
- Biblioteket ska förlägga fem läsfrämjande aktiviteter riktade mot barn på andra platser än biblioteket.
- Översyn av barnavdelningen med särskild hänsyn till tillgänglighet och barn och ungas perspektiv.

Det inspirerande biblioteket

Nuläget

Vad säger lagen

2 § *Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.*

6 § *Folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.*

7 § *Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.*

Ett demokratiskt samhälle förutsätter ett bildat folk. Biblioteket är språkets, den fria litteraturens, bildningens och demokratins bastion. Biblioteket i Åmål vill ge människor möjlighet till personlig utveckling och bildning som skapar goda livsvillkor genom att särskilt främja litteratur och läsning samt bidra till ett rikt kulturliv.

Det finns en väl fungerande modell för samverkan med andra lokala aktörer som gör att vi kan erbjuda ett brett utbud av kulturprogram med författarbesök, föreläsningar och utställningar på Åmåls bibliotek.

Ett bra bibliotek ska lyckas förena ljud och tystnad, bästsäljare och magasinets skatter.

För att främja läsning och tillgång till litteratur arbetar biblioteket medvetet med att lyfta fram såväl ny som äldre litteratur för att inspirera till lån och läsning. Detta är möjligt tack vare en inköpsstrategi och exponering av litteratur där kvalitet och efterfrågan är två ledord. På Åmåls bibliotek ska finnas det nya, det äldre, det smala, det populära och det kontroversiella. Bibliotekspersonalen inspirerar och ger boktips i sina möten med allmänheten, barn och elever. Dessa möten sker dagligdags på golvet men även i de bokcirklar med olika inriktningar som är igång på biblioteket. Samtalet om litteratur är lika viktigt som litteraturen i sig.

I dagsläget har tystnad blivit alltmer sällsynt samtidigt som den efterfrågas allt mer. Biblioteket borde alltså erbjuda utrymmen för såväl ljud som tystnad.

Övergripande mål

- Inspirera till lån och läsning.
- Ge alla invånare tillgång till allsidig och kvalitativ litteratur.
- Samverka med andra för att ge alla invånare möjlighet till mångsidiga kulturupplevelser.
- Erbjud en stimulerande mötesplats i samhället som inspirerar till läslust, fortbildning, rekreation och möten med andra människor.

Insatser under perioden

- Biblioteket ska finnas på plats vid aktiviteter utanför biblioteket i så stor utsträckning som möjligt samt arbeta läsfrämjande på digitala plattformar.
- Erbjud minst en läsfrämjande aktivitet riktad mot vuxna varje vecka.
- Utredda möjligheten till att inrätta ett tyst studierum.

Det mångspråkiga biblioteket

Nuläget

Vad säger lagen

5 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,

2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och

3. lättläst svenska.

Under de senaste åren har Åmål tagit emot många flyktingar i förhållande till sin storlek. Nuvarande siffror visar att ca 16 % av alla invånare i kommunen är utrikesfödda. Därför ska biblioteket sörja för ett brett utbud av litteratur på främmande språk, i synnerhet barnböcker.

Då det i nuläget finns andra aktörer i kommunen som ansvarar för aktiviteter riktade mot dessa grupper, såsom språkkaféer samt sagoläsning på andra språk, riktar biblioteket sitt fokus mot att erbjuda ett bra utbud av böcker på andra språk för att möta behoven som finns. Det vi inte kan köpa själva lånar vi från Internationella Biblioteket.

Cirkulationen av det existerande beståndet är fortsatt högt, både lättläst svenska samt litteratur på andra språk. Dock efterfrågas ofta uppdaterade läroböcker samt nyare skönlitterära böcker på andra språk.

Övergripande mål

- Bibehålla ett aktivt bestånd som möter de språkliga behoven som finns i kommunen.
- Erbjuder ett brett sortiment av medier anpassat efter språkliga behov.
- Fördjupa samarbetet med andra relevanta aktörer i kommunen för att hålla sig uppdaterad och möta behoven som finns.

Insatser under perioden

- I så stor mån som möjligt erbjuda böcker på andra språk med senaste upplagor av läroböcker och ett allsidigt bokbestånd.
- Upprätta en aktiv dialog med olika aktörer för att kartlägga de språk som finns i kommunen för att kunna erbjuda varierad litteratur och medier till dessa grupper.
- Inköp av medier ska möta efterfrågan och de behov som finns i kommunen.
- Förtydliga möjligheten att låna från det Internationella biblioteket.

Det digitala biblioteket

Nuläget

Vad säger lagen

7 § Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

Besökarna har tillgång till internetdatorer under begränsad tid. Biblioteket använder sig av bokningssystemet Netloan för bokning av dessa.

Besökarna har fri tillgång till WiFi i bibliotekslokalen.

Åmåls bibliotek har tillsammans med de övriga Dalslandsbiblioteken en gemensam hemsida, www.bibliotekdalsland.se, där låntagarna kan söka efter, reservera och låna om media samt få information som rör de olika biblioteken i Dalsland. Låntagare har också möjlighet att låna e-böcker och ljudböcker genom ELib samt streama film via tjänsten Viddla.

Biblioteket finns närvarande i sociala medier såsom Facebook och Instagram.

Övergripande mål

- Öka den digitala delaktigheten i Åmål genom fler publika datorer.
- Minska den digitala klyftan genom att erbjuda tillgång till datorer och internet i biblioteket.
- Öka låntagarnas användning av bibliotekets hemsida genom ökad användarvänlighet.
- Öka den digitala kompetensen bland låntagare och personal.

Insatser under perioden

- Öka antalet publika datorer.
- Öka tiden för datoranvändning per dag och användare.
- Utveckla en responsiv webbplats.
- Kartlägga behovet av utbildning bland personalen samt genomföra utbildningar därefter.
- Erbjuder aktiviteter för låntagare med fokus på digital delaktighet.

Det tillgängliga biblioteket

Nuläget

Vad säger lagen

4 § *Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information.*

6 § *Varje kommun ska ha folkbibliotek. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov.*

Biblioteket tillhandahåller medier och tjänster anpassade för personer med olika typer av funktionsnedsättning. Där inräknas storstilsböcker, talböcker, lättlästa böcker samt introduktion till egen nedladdning av talböcker via Legimus. Biblioteket har i nuläget fem stycken talboksspelare för utlån. Åmåls bibliotek erbjuder låntagare som inte har möjligt att fysiskt ta sig till biblioteket tjänsten "Boken kommer" där böcker körs hem till låntagaren. På biblioteket finns även en bokcirkel anpassad för låntagare med synnedsättning samt ett bokcafé där alla är välkomna att lyssna på högläsning. Åmåls bibliotek kan även erbjuda sina låntagare lokaltidningen "Provinstidningen Dalsland" som taltidning.

På barnavdelningen finns en så kallad äppelhylla med anpassade medier för barn.

Biblioteket ligger lättillgängligt i centrala Åmål. Bibliotekets entré har automatiska dörröppnare, handikapptoilet och hiss lättillgängligt för rörelsehindrade. Skyltarna i bibliotekets lokaler har svart text på vit botten för tydlig kontrast. Det finns en textförstoringsmaskin som alla låntagare kan använda att läsa med.

Vi strävar efter att ha öppettider som passar så många som möjligt.

Övergripande mål

- Det fysiska rummet ska vara lätt att hitta i och anpassat efter besökare med funktionshinder.
- Erbjuder ett brett sortiment av anpassade medier.
- Utvidga samarbetet med grupper eller personer som har ett behov av eller arbetar med anpassad media.
- Öka den digitala delaktigheten för personer med funktion- eller synnedsättning.

Insatser under perioden

- Göra det fysiska rummet mer tillgängligt.
- Utveckla sortimentet av anpassade medier i samarbete med relevanta aktörer.
- Öka låntagarnas egenanvändning av Legimus och nedladdning av talböcker.
- Undersöka möjligheten att utvidga och utveckla verksamheten "Boken kommer" och "Talboken kommer".
- Arbeta för att öka antalet aktiva läsombud på särskilda boenden.